هونراوەکانم

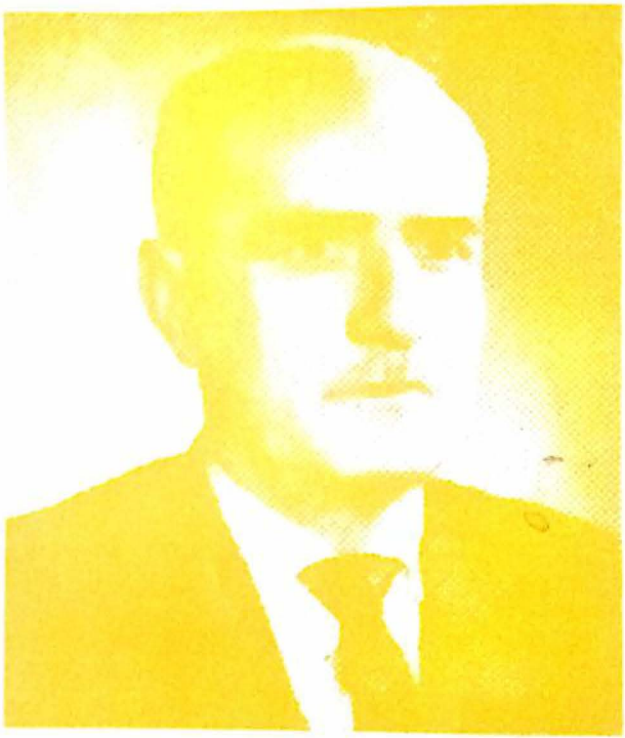

نەجمەدین مەلا

١٩١٠ - ٣-١١-١٩٦٨

هۆنراوەکانم

نەجمەدینی حاجی مەلا رەسوول
(نـ. ئاری)

١٩٦٩

وەزارەتی کاروباری شیمال یارمەتیی چاپیداوە

لەچاپخانەی (دار الجاحظ) ـ لە بەغدا لە چاپدراوە

پێشکەش بەو خوشکو برایانەی
دیلی لایان نەنگە وە تەوقی ئەشکێنن

مسکالایەك دەسا ئەی دل لەدەست دەوران

هەموو ئاواتەکانی تۆی لە ناخی گیاتا خنکان

قەبوو ڕۆژێ بەکامی پیاوی مەرد چەرخی بسوڕێنێ

تەلارو کۆشکو ئامانجی هەزاران دانەڕوخێنێ

بۆ وێنەکەم

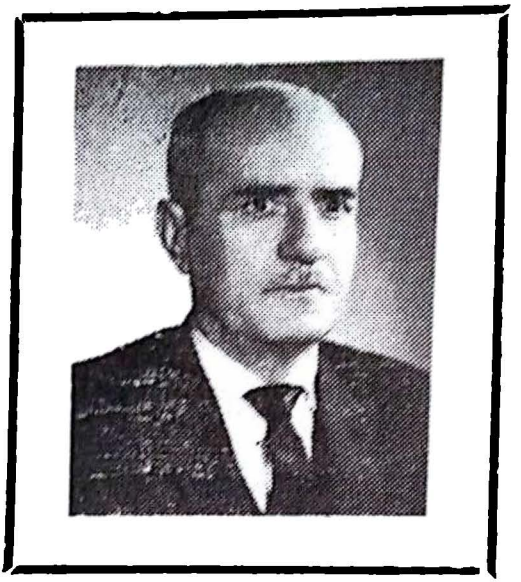

١٩١٠ - ٣-١١-١٩٦٨

وێنەم ببینن جارجار یادم‌کەن

دەستی هەژاریّ بگرن شادم‌کەن

ڕێی چاکەگرتن پیشەی مەردانە

هەرچەندە بژیت دواییت نەمانە

سـۆزەیـەکی دەروون

١٩٣٨

جێم نیە تیا بسرەوم خاکم بەسەر بێ لانەخۆم

بێ گەس و بێ یارو هاودەم بێ مەی و مەیخانە خۆم

یار ئەڵێن تۆراوە لێم دەڵ کافری بتخانە خۆم

ئای بە روو زەردی هەڵهاتوی ئەم کەژو کێوانە خۆم

(وەی بە رسوایی لە کووچەی شاردا دێوانە خۆم

مستەحەقی تیرو تانەی ئاشناو بێگانە خۆم)[1]

لافی دڵداریم ئەدا دوێنێ لە مەیدانا بە دڵ

هاتووچوی لای دوڵبەرم بوو زۆر بە تاسەو زۆر بە کوڵ

هەروەکوو بوڵبوڵ لە گوڵزارا ئەچوومە سەیری گووڵ

ئێستەکەیش بێکەس لە ساحەی عەشقدا بێبانە خۆم

وای بە رسوایی لە کووچەی شاردا دێوانە خۆم

مستەحەقی تیرو تانەی ئاشناو بێگانەخۆم

هاتووچۆی بێترس‌و تانەی دوژمنم‌بوو ئەی‌برا

شووشەکەی دڵ ووردو خاش‌بوو بەردی جەوری لێدرا

هاودەمم نالەی دەروونبوو ئێستە وا دەنگی بڕا

دوور لە چاوی یاری شیرین سوحبەتی جانانە خۆم

وای بە رسوایی لە کووچەی شاردا دێوانە خۆم

مستەحەقی تیرو تانەی ئاشناو بێگانە خۆم

کەس لە رۆژانی ژیانا بێدڵو بێ لەیل نەبێ

وەك منی بێچارە هەرگیز وا دەروونی کەیل نەبێ

هەروەکوو مەجنوونی بێکەس وێڵی کۆچی لەیل نەبێ

ڕەنجی فەرهادیم بە با چوو قەیسی سەرگەردانە خۆم

وای بە ڕسوایی لە کووچەی شاردا دێوانە خۆم

موستەحەقی تیرو تانەی ئاشناو بێگانە خۆم

* * *

لە توێی دەروونا جێگەیان دیارە

نەگبەتی و مەینەت غەمو پەژارە

ئەترسم بمرم ئەم هاوڕێیانە

بمێننەوە بێلانەو بانە

---

(١) ئەم بەیتە لە تەخمیسی ئاری لەسەر هۆنراوەی تایبەتن بەگەوە وەرگیراوە . ئیوەی یەکەمی هۆنراوی ئاری یە بەلام ووشەی ئەڤسانە لیرەدا کراوە بە دیوانە . ئیوەی دووەم هۆنراوی تایبەتی بەگە .

پێنج خشتەکی لەسەر هۆنراوەیەکی

«هەردی»

ئەزانی گیانەکەم بۆچی شپرزەو ماتو داماوم

بەدەس دەورانەوە هێندەی نەماوە بیربچێ ناوم

لە دەس داغی نەمامی جوانی دڵداری نەڕسکاوم

بەسەرسامی لەسەر لوتکەی بڵندی گەنجی وەستاوم

شریتی عومری رابوردوو وەکوو خەو دێتە بەرچاوم

که تێبینی ئەکەم لەم ژینە تاڵەی دوور لە شادیمە

سەراپا مەینەتو بێبارو هاوڕێو کاتەسەختیمە

لەبەرچی هاتمە دنیا ، بۆ سزای ئەم ژینە ، بۆچیمە

شرێتی چی سەراپا سەرگوزەشتەی نائومێدیمە

فلیمی پڕ لە ناسۆری هەرەس هێناوی لاویمە

پەرێشانە دڵەی زارم بە جارێ وا پەشێواوە

بەسەد دەردو سزاو خولیا وەها ئالۆزو ئاڵاوە

لە ڕۆژی سەرنوێشت چارەی منیش بەم جۆرە نوسراوە

تروسکەی تیا بەدی ناکەم سەرنجم هێندە لێداوە

لە تاپۆی نامرادیم و غەمو ناسۆری بەولاوە

ئەگەر نەشتەر لە جەرگم دەی هەمووی هەر زۆخو زوخاوە

بەموژگانی ڕەشی ئەو دولبەرە بێرەحمە پێکراوە

کەلێنێکی نیە بۆزام ئەڵێی بێژنگە بڕاوە

ئەوەی یەک زەرە روویناکی بدا بەم ژینە شێواوە

دڵێکی پڕ لە ئاهەنگبوو کە ئێستا پاکی ڕووخاوە

لەتافی لاویا بووم‌و دڵێکی ڕووناو جوانم بوو

لە بەزم‌و کۆڕو ئاهەنگا چرای ڕێکوڕەوانم بوو

لە ڕۆژانی لەمەوبەرما کە هۆی تین‌و تەکانم بوو

بەڵێ ئەوسا دڵێکم بوو کە سەرچاوەی ژیانم بوو

دڵێ مەڵبەندی ئاوات‌و تەوژم‌و تینی گیانم بوو

دڵێکم بوو هەموو کاتێ لە بەزمو دوور لە پەستی بوو

لە ناو کۆڕی رەفیقانا بە کامو دوور لە سستی بوو

لە ڕاستی شۆخو چاو مەستان هەمیشە پڕ لە هەستی بوو

دڵێ گوڵزاری دڵداری بەهەشتی خۆشەویستی بوو

وەکوو بوتخانە مەیدانی بوتی جوانی پەرستی بوو

لە بەزمو ڕەزمی دڵداری لە خۆشیو پێکەنینا بوو

بەلام بۆ یارمەتی داماو لە جۆشو ڕاپەڕینا بوو

لە کاتی نالەیی داماو لە گریانو گرینا بوو

لەگەڵ هاوارو گریانی هەژارانا لە شینا بوو

لەگەڵ نالەی هەژارانا لە خورپەو ڕاچەنینا بوو .

شین بۆ دوو کوڕە رۆیشتۆکــەم

ئازادو نەوزاد دوو کۆرپەی جوانم

رۆشن‌کەرەوەی رێگەی ژیانم

هیوام بوو ئازاد ببێ بە دوکتۆر

لێی هەڵکا بازووی قوەتی‌پڕ زۆر

نەخۆشی وولات بدۆزێتەوە

تیماری بکا ببووژێتەوە

نەوزاد لە حقوق بۆم بێتەدەرێ

تۆلەی چەند ساڵەی وواڵت وەرگرێ
جا بێنە مەیدان باوکو کوڕانی
وواڵت پێشربخەن بۆ کامەرانی
ئاگو بەیداخی یەکێتی هەڵگەن
دوژمن لە خاکی کوردان بەدمرکەن
هەنگاو هەڵبێنن بۆ ساحەی ژیان
قورسایی وواڵت بخەنە سەرشان
غەنمك دەك كوێر بیت جەرگت سووتانم
خانوو تەلاری هیوات رووخانم
كوێرت كردەوە شەقامی ژینم
لێت بێزار كردم گیانی شیرینم
ئازادەو نەوزاد چوونە گۆڕستان
منت هێشتەوە بۆ كێشەی ژیان

١٩٣٩

نیشتمانی

ساقی یده پێم سا جامێ شەراب
وەك لێوی ئازیز شیرین‌و نایاب

بەزمێ ببەستین خەسرەوانە بێ
هۆش دەبا بڕوا پیاو دێوانە بێ

با تۆزێ کەللەم بێ‌هۆش‌و گۆش‌بێ
لە دەردی دەوران هەندێ بێ‌هۆش بێ

دەرکی ئازاری ئەم‌و ئەو نەکەی
پەژارەی دنیا بەسە هەتاکەی

تاکەی زیللەت‌و سووکی‌و ڕسوایی
تاکەی خزمەتی خەڵك بە خۆڕایی

تاکەی خۆخۆری‌و چاو لە پێ بڕین
پەردەی غیرەت‌و حەیا دادڕین

تاکەی وولاتم بۆ ئەمو ئەو بێ
منیش لەسەر دار پیشەم وەك کەو بێ

ئاری پێشڕەوە لە ڕێگەی وولاّت
بۆ وولاّت گیانی ئەکا بە خەلاّت

کەربەلا : ١٩٤٢

* * *

بـــهـــــاری

سروشت کاتێ لە بەهارا
لە دەشتو شاخو کۆسارا

چیمەن تازەو سەوزو جوانە
ڕازاوەی دەستی یەزدانە

گوڵێ ڕەنگاو ڕەنگی گوڵزار
بە چەپك ئەبڕێتە بازار

دیمەنی جوانی کوردستان
جوانێتی خۆی ئەکا پەخشان

لەهەر کانیو شیوو دەرێ
فوارەی ئاو دێتە دەرێ

وورشەوورشی گیاو گوڵاڵە
بۆنی ئەڕوا وەك هەڵاڵە

کاتێ ئەڵێن خوێن جمانـــــە
سەرەتای بەهاری جوانە

ئەوسا هەموو دێهاتیەکان
بەجێدێڵن خانەی زستان

خۆیانو مەڕو مالآتیان
رووئەکەنە پێدەشتی جوان

چەند خۆشە تۆیش لەگەڵ دڵدار
دوور لە بێگانەو لە ئەغیار

بێهۆش لە دەردی دەوران بی
لەگەڵ دڵدار کامەران بی

نەمامی ئاوات بنێژی
ڕازی دەروونت هەڵڕێژی

* * *

دڵداری

که ئەو جوانە بە عینوانە بە ناز چاوانی هەڵدێنێ
ڕەگ‌و ڕیشەی دڵەی زارم بە جارێ دائەلەرزێنێ

لە توێی دەسماڵو سوخمەی ئاڵ دوو لیمۆی کاڵ کە دیاری‌دا
ئەبێ گیرۆدەیی جوانی هەتا ماوە بناڵێنێ

لە بۆنی خۆشی ئەو یارە ئەگەر هەندی بچێ بۆ چین
ڕەواجی عەتری ئەشکێ هیچ بەهاو نرخێکی نامێنێ

چ‌خۆشە ئەو سەعاتەی وا کە ئەو شۆخە تەنەزوڵ کا
بە خوێنی جەرگ‌و دڵ سەربەنجەکانی بنەخشێنێ

دەوران

چاوی سەرسامی ئەگێڕم من لە دنیای بێ بەها
نەمدی کاتێ ڕوو نەچەرخێنێ لە پیاوی با وەفا

ڕووی لە نامەردە هەمیشە ڕاست بە ئاواتی ئەوان
چەرخی پشتی هەر لە مەردان ڕوو لە نامەردان ئەکا

جێبە ئاوداڕە کەچی پارچە زەمینێکی نیە
جێی زەوی‌و زار ماوە نابینن کە ئاو ڕووی تێبکا

وا مەزانە چەرخی تۆیش هەروا ئەمێنێ تا ئەبەد
باش بزانە چەرخی تۆیش کاتێ ئەبینی تێکشکا

ڕۆژی مەردانیش لەپێشەو کاتی دێ
هەر بزانە ئابڕووی نامەرد تکا .

کۆمـــــەلایەتی

لووتی قولندم بەکـــارە
ڕیشەکێشـــــی زۆردارە

لـــە کاوە یادگـــــارە
کرێکارم کرێکار

بـــە لووتی گاسنو بێلم
نەوەو بەیار ئەکێلـــــم

بـــە ڕەنجیشانو قۆلم
من جوتیارم من جوتیـــار

بەسەرمای سەختی زستان
بـــــەفر بێ وەیـــا باران

بۆ یارمـــــەتی نیشتمان

هـــــاوین ئارەق ئەڕێژم

سەرماو گەرمـــــا ئەچێژم

دارو دەرخت ئـــــــەنێژم

لـــــە زەوی‌و زاری لێژم

سەربەرز ئەژیم تا مـــــاوم

لەم رێیە گـــەر کوژراوم

من بە کـــــــورد ناونراوم

میوان بێتـــــــــە سەرچاوم

کرێکارم

کرێکار

دڵداری

گیانە نووسیبوت ئاواتم دووره
هەندێ بەزەیی ، من ڕەنگم سووره

ئەزانی گیانە ڕەنگ سووریەکەی من
هەر لە بەیانی تا کاتی نووستن

فرمێسک ئەڕیژم لە دوودیدەی زار
بە تاڤگەو بە خوڕ وا دێ سەرەو خوار

بڕۆ سەر (دەجلە) و تۆ سەبرێ بگرە
سەلامی منی تۆ لێ وەربگرە

هەر کاتێ کە دیت (دەجلە) هەستاوە
بەغدا بە جارێ وا خرۆشاوە

یزانە ئەوە فرمێسکی منـــــە
لە دوورێت ئازیز جەرگم کوڵکونە

مەرجی پەیمانم بەکوڵو بە دڵ
مەرج بێ پەیمانم بەرم بۆ ژێر گل

ئەو مەرجە کەوا لەگەڵ تۆ بەستم
گاتێ کە دەستت نایەناودەستم

ئەو دڵە ئیتر بۆ کەس لێنادا
پەیمان نەشکێنە مەرجی تێکنادا

* * *

نیشتمانی

وولات لاوانت ووریا بۆتەوە
بۆ تۆ هەول ئەدەن بە دڵو بەگیان

میشك صەد سوپاس روونا‌كبۆتەوە
هەنگاو هەڵدێنن بۆ ساحەی ژیان

هیوا پەیداكە هێزت بێتە بەر
تۆوی یەكێتی وادا ئەچێنن

ئاویشی ئەدەن بە خوێنی جگەر
ڕیشەی ئەزانی لە بن دەردێنن

دەست لەناو دەسا گەل گەڵو پۆڵ پۆڵ
سوور ئەبن گوولی یەكێتیو كوردان

ئاوات‌و ئامانج وا ئەدا شەپۆڵ
بەكامی یارو كۆڕی ڕەقیبان

شەماڵ تۆش وەرە دەردی دەروونمان
خاوێنو فێنك بەسەر شاخانا

بگەیەنە لای هەموو نیشتمان
تێپەڕکە بەسەر مێرگو گوولانا

ئینجا بڕۆرە خزمەت پێشمەوا
یەکێتی ئێمەی عەرزو پێشکەش‌کە

لەسەر ئەو هەوڵو ئێمەش جانفیدا
بێ پەروا لە خۆو ئەغیار ئەندێشکە

پێی بڵێ ئەوا جەژنی نەورۆزە
بەکامی ئێمەو کوێری دوژمنان

ئاگری بەرزمان بە گڕو سۆزە
وا پیرۆز بایی ئەکەم پێشکەشتان

دایکی نیشـــــتمان

دیسان زایەڵەی دەروونی پڕ جۆش

بێ پەروا لە پڕ لێم هاتە خرۆش

بەتیژو تۆندی پێی ووتم بێهۆش

تاکەی سەفاهەت شەراب ئەکەی تۆش

وەتەن وا ئەڵێ کووانی لاوانم

کوانی کەوکبەبەی شاسوارانم

عەسری بیستەمە کوانی ژیانم

ببینن حاڵی گشت کوردستانم

ڕەبی شیرەکەم حرام بێ پێتان

گەر تێنەکۆشن بە دڵو بەگیان

بۆ سەرکەوتنی هەموو لێشتمان

صنعەتو خوێندن نەبێ بە خوتان

بیستم پەندەکەت دایکی شیر ینم

گەر لە گوێی نەگرم خۆشی نەبینم

١٩٣٥

بـــه بۆنەی «نـــەورۆزە» وە

ساقی سا تووبی خوا هیچ رامەوەستە تابەیان
یەك لەسەریەك پیالە تێکە دەنگی بەرزبێ با کەمان

پیالە پڕکە مەی بگێڕە کەلله با بێنێتە جۆش
با نەوای تار نالەیی نەی با لە عوود هەستێ خرۆش

نەی نەوای تۆ هاودەمی نالەی دڵان
هاودەمی باغو چەمەن دڵدارو پۆڵی بولبولان

هاودەمم نەی کوا نەواکەت مەرهەمی زامی دڵان
دڵ ئەوەستێنی لە خورپە ڕاچەنین یاخۆ کوڵان

دامرێنی کڵپەو کوڵ هاوەمی تەنیای منی

بۆ نەمو دەردو پەژارە لابەری سەودای منی

نەی نەوای تۆ بو ڕەواجی بەزمی خۆشی (خسرو)ی

سەروو عەرعەر ناعیلاجن سەربکەن بۆ تۆ نەوی

بەزمی دیلانی بگێڕن زەمزەمەو ئاوازی نەی

با خەجەڵکا بەزمەکانی دەوری خەسرەو یاخو کەی

با لە کەلله هۆشت بڕاو دەرکی ئازارت نەبێ

ئەم هەموو نەنگە ئەبینیتو کەچی چارت نەبێ

با سرەوتێکی هەبێ ئەم گیانی چەوساوەم ئیتر

با لە گوێم ببڕێ قسەو باسی براکوشتن چتر

باسەکەت وەرگێرە ئاری دەردت تیماری نیەیە

دوژمنت گەر بتکوژێ ناسۆرو ئازاری نیەیە

داخەکەم ئیستا براتە خوێنەکەت ئەخواتەوە

کردەوەی بەرزو بڵندی شورشت ئەشواتەوە

ژینی تاڵم پڕ لە ژەهرە دوور لە یارو شادیەیە

جەژنە جەژنی کوردە نەورۆزە ئەوا ئازادیەیە

گەل بە جارێ چین نەمێنی جەژنی ڕزگاری بکەین

ڕوو بکەینە گردی یارەو شوێنی خۆ دیاری بکەین

بەسیەیە ئیتر ئەی برای کورد بۆچی بیرو هۆش‌و گیان

بۆچی گشتی بەخت نەکەین بۆ کوردو ڕێگەی نیشتمان

دوودلی لادەین هەموو دەستپخەینە ئاودەست وەك برا

هیچ نەماوە هۆزو تیرە گشتی وا مافی درا

هەرکەسێ وا تێئەکۆشێ پڕ بەدەم هاوار ئەکا

بۆ وولاتی تێئەکۆشێو زامی خۆی تیمار ئەکا

ئێمە کەمتر نین لە هیچهۆزێكو تیرەی سەرزەوی

بۆچی یەك نەگرین بکەین گەردنی گەردون نەوی

* * *

خۆشەویستی وولات

لـــــە هێلانـــــەی دلاّ تۆوێ ڕواوە
ڕەگ‌و ڕیشەی لە گشـــــت‌گیانا بلاّوە

لە قوولی توێی دەروونو ناخی گیـــانم
بە جۆرێ بنـــــج‌و بنیخی داکوتـــــاوە

کەوا ئەو توێی دەروونو ناخی‌گیـــــانە
ئیتر جێگەی شتی‌کەی تیـــــا نەماوە

ئەویش بەرزی‌و سەرئەفرازی وولاّتـــــە
کە چەن هەوڵو خـــــەباتی بۆ دراوە

لە ڕێی ئازادی‌یا ئەم کوردە مـــــەردە
هـــــەزاران خـــــوێنی لاوانی ڕژاوە

هەموو بەردێ بە خوێنی خۆی‌و دوژمن
چیـــــاو دەشتی ئەڵێی گوڵ گوڵ کـــــراوە

یه هـــــهرلادا ئەڕۆی جوانێ ئەبینی
لە هـــــەر لایـــــەك شەهیدێ تێژراوە

هـــــەزاران قارەمانانی گەلی کـــورد
یە نامـــــەردی لـــــــــە ئێدارە دراوە

لە ئاگریداغ لە زمنـــــــاکۆ لە ئەزمـــــــر
وەکوو تارا بە خۆین سوور هەلگـــەڕاوە

هـــــەموو ناکۆکیە وا تاکو ئیســـــتا
بە دیلی ماوە مافیـــــش خـــــوراوە

خوا ، ناکۆکی ئەم هۆزە هەتا کـــــــەی
بەسە ئیتر هـــــەتا ڕێی چارە مـــــاوە

ئیتر ئاری لە ڕێگەی ئاوو خاکی
ئەبێ سەر دابنێی ڕێگـــــــەی نەماوە

شـــەهیـــدی ئـــەوین[1]

بە پێستی سك هەڵت گرتومو ڕەنجی ساڵەهای ساڵە
بە مەمك و کۆشي گەرمت شەو نەنوستن تۆ لە ئەم ماڵە
لە ڕاستی خۆشەویستی و ئەرك و ئازارت زمان لاڵە

ئەوا جێت دێڵم ئەی دایە بە عومری بیستویەك ساڵە
لە بێخو ڕیشە دەرهاتم وەکوو لالەو گوڵی ژاڵە

کە هاتمە دەر لە ناو جەرگ و هەناوت زەڕنەقوتەی قووت
لە باوەش بەختیاری و خۆشەویستی تۆ زمان پشکووت
لە ڕۆژێ چاوم هەڵهێنا ئەوین فێربووم لە ڕۆژێ ڕووت

لەسەر تابووتەکەم تو خوا بڕێژە ئەشکی وەك زمڕووت[2]
بگاتە لای خوا ئاهو هەناسەو گریەت و نالە

---

(١) پێنج خشتەکی لەسەر هۆنراوە یەکی « ئەخۆل »
(٢) یاقووت

فوارەی خوێنی زامانو برینم دایەگیان نەسڕی
مەڵێ رەنجی بە فیڕۆ دامقسەی بەدکار لە گوێ نەگری
گوڵی ڕازاوە هەر کاتێ لەسەر گۆڕم نەکەی ببڕی

بە دەنگی بەرزو نالەی دڵ توێن بەم جۆرە بۆم بگری
کوڕم ڕۆ ڕۆڵەکەم ڕۆیە شەهیدە کفنەکەی ئاڵە

لە دوام جێماوە دڵدارێ دەخیلم پێم بکە بڕوا
بە چاوان تۆ مودارای کە بە یادی من ئەتووبی خوا
هەموو کاتێ بچۆ بۆ لای مەهێڵە ئەو خەفەت بخوا

ئەوا من خۆم بەجێمهێشتن بەڵام ئەی دایەگیان توخوا
فیراقی من لە دڵ دەرکەن خەفەت زۆر ناخۆش و تاڵە

لە دوام جێماوە جوانێ نەونەمامێ شۆخێ دڵدارێ
لە دوایی (ڕۆیشتن) یشم تۆ ئەتوانی بۆم بکەی چارێ
لە گۆڕیشا لەسەر سنگمی فڕێدەی ئەرکۆ ئازارێ

ئەگەر من خۆشەویستت بووم بە یادی من هەموو جارێ
بچۆ لای دولبەرم ماچکە لە جێی من ئەو دەمو خاڵە

ج تیرێ بوو خوایە وا لە ناکاوا لە جەرگی دام
ئەوێنی ئاگرینو جوانی ئەو یارە لە دەستی دام
ژیان تاڵ بوو لەلامو گیانی ئازیز بوو لە کیسیدام

ئەگەر چی جەورو قەهری ئەو بوە قاتل بە کوشتی دام
بەڵام زینهار دەخیلت بم دڵی مەشکێنە منداڵە

مەبن دڵگیر بە لاوێو نەوجەوانی من کەوا ڕۆییم
بە دوای سەرمەشقی مەجنونا وەکو فەرهاد ئەوا ڕۆییم
لەناو دارانی ئەم چەرخە ئەبەن ناوم کەوا ڕۆییم

مەڵێن دێوانە بوو خۆی کوشت لە ڕێی عەشقا کەوا ڕۆییم
لەسەر مەیتم بکەن شینم شەهیدم کەنەکەم باڵە

وێـــژەی دڵداری

وا تەوژم‌و تاڤگەیی فرمێسکی چاوم هاتەخوار
مالی سەبری ڕاڕفاندو حەقیەتی نەگرێ قەرار

تێونیگاهێکی بە عیشوە سەبرو هۆشی لێبڕیم
دین‌و ئیمانی لەگەڵدا بردو خۆی کردی فیرار

قازی‌و موفتی ، مەلاو دەرۆیش‌و شێخی قادری
سوننی‌و سالك لە خەڵوە دێنەدەر وەك شێت‌و هار

دڵڕفێنە ، سەف شکێنە دڵبەرەی قەد عەرعەرە
ماە جەبینە ، نازەنینە ، زۆر بە تە مکین‌وویقار

سەرگەلی عێلاتی کوردە شۆخی رۆم‌و ئەرمەنە
ئافەتی جان‌و دڵە کاتێ لە سەردا دێتە خوار

ئاری دولبەر شاهیدە بۆ شیعرەکانت ناسکن
وەرگرە حەقت بە ماچی خاڵی لێوی گوڵبەهار

نیشتمانی

ئەگەر داگیرکەر نەدا لە بالم
بە فیڕۆی نەدا رەنجی چەند سالم

نەی باتە دەڕێ گشت کشتوکالم
لەبەر هەژاری بۆچی ئەنالم

ئەگەر داگیرکەر وازم لێبێنێ
چەواشەم نەکات نەم شلەژێنێ

شیرازەی ڕێکیم نە ئالۆزێنێ
هەژارم بۆچی بێئیش ئەمێنێ

ئەگەر داگیرکەر لابا کابووسی
فێڵو فەرەجی دەزگای جاسوسی

خوێنم نەمژی ئەو بە ئەفسوسی
بۆچی وا ئەژیم من بە مەئیوسی

کانی وولاتم داگیرکراوە
ئالای رزگاریم لێ وونکراوە

دەرگای سەربەستیم لێداخراوە
لە ژیر تیشکی ڕۆژ جێگام نەماوە

یاخوا داگیرکەر داگیرکراو بێ
ڕستی ئەسیری لە ملکراو بێ

هەر وەکوو ئێمە پرتو بلاو بێ
بەتیری دەوران جەرگ بڕاوبێ

هەتابزانی دەردی ئەسیری
هیچ نەزانیو دیلی ، فەقیری

بچینە جەر گت پێگانو تیری
هەتاکو ماوی دوور بی لە ژیری

فـــەلســـــەفی

سروشت دروستی کردووم لە خاك
ڕیام سەردەمێ لە دنیای ڕووناك

هیچ پەروام نییە دادگایی ڕاستی
چاکەو خراپەم بە جووتو بە تاك

یێتە ژمارەو داوام لێ بکەن
کردەوەکانم لە خراپەو چاك

پرسم پێ نەکرا کە دروستکرام
بۆیە ناترسم جواب ئەدەم بێباك

دروستکراوم لەم خاكو خۆڵە
ئەگەڕێمەوە بۆ خۆڵو بۆ خاك

کەی فامی ئێمە دەرکی تۆ ئەکا
خوام ناسیوە بە بێ وێنەو تاك

کەی فامی ئێمە دەرکی تۆ ئەکا
خوای بە تواناو بێ جێگە و وپاك

بـــۆ تـــەرزە

تەرزەی داتەزێن لە هیچ نەکردوو
وەیـ ۰۰۰ەی بەهار چرای دار بردوو

دونیای میوە چرا و گوڵو دار
گیرەشێوێنی سەیران و بەهار

هەردانەیەکت ئەیدا لە گوڵێ
گەڵا ئەوەرێ و ئەشکێنێ چڵێ

خەزانی بەهار دونیای گوڵان
پیت و بەرەکەت بردوو بە تاڵان

خەڵەو دەغڵ و دان هەموو ئەشکێنی
یەك بە سەریەکا دائەڕێنی

کە هیچ باشیت تۆ تیا نەخولقاوە
نازانم سروشت تۆی بۆ داناوە

لەگەڵ هەوادا کردووتە پەیمان
یەکتان گرتوە هەردوو لە ئاسمان

دڵۆپە ئاوێ ئەبێ بە باران
هۆی بوژانەوەی خەڵەو دەغڵو دان

یەکەن بە تەرزە تەرزەی دڵتەزێن
ڕەنجی هەژاران تێك وپێك شکێن

لە خوام داوایە نەتبینم بە چاو
هەر لە بەرزیدا بیتەوە بە ئاو

ئیتر نەتبینم ببی بە تەرزە
لقی گوڵاڵە بێنیتە لەرزە

دوای مـــردن

خۆزگە ئەمزانی لە دوای مردنم
دوای تاتەشۆرو گۆڕو کفنم

کاتێ سپێررام بەگۆڕو بە خاك
کە جێیان هێشتم بە دیدەی نمناك

تەنیا مامەوە لە گۆڕی تەنگا
لە گۆڕی کش‌ومات‌و بێدەنگا

تەرمی بێگیانم لە ژێری بەردا
لەو جێ سامناکەی سەختی‌و سەردا

کەمارو مێروو بەرەو تەرمەکەم
هێرش ئەهێنن گۆشت‌و چەرمەکەم

ئەبێتە خۆراك بۆ ئەو شتانە
گۆشتم نامێنێ‌و تۆرەی ئێسقانە

له کاسەی سەرا مێشك نامێنێ
جا وردە وردە ئێسکیش ئەشکێنێ

گشت ئەبێ بە خاك ئەو بەژنە جوانە
گۆڕ بۆ جانەوەر ئەبێتە لانە

گۆڕیش نامێنێو شوێنی نامێنێ
لافاو ڕاپێچی ئەکا بۆ شوێنێ

بەڵام گیانەکەم بەرەو کوێ ئەڕوا
برا بزانەو تۆ بکە بڕوا

هەر گیانە ئەڕوا بۆ لای کردگار
کردەوەکانت کراوە تۆمار

چاکەو خراپە هەمووی نوسراوە
شتێك هەیە کە حسابێ ناوە

کردەوەکانت یەك‌ یەك‌ تەرازوو
دادگایی ڕاستی ئەیکێشێ زۆر زوو

خۆزگە ئەمزانی کردەوەکانم
ئەبێتە سەربار باری گرانم

یاخود تاوانم جوان ئەشواتەوە
دەردو ئازارم بیرئەباتەوە

لەڕیزی چاکان جێی ئەبێتەوە
پشوویەك ئەداو ئەحەسێتەوە

خۆزگە بەوانەی لەم دنیا دوونە
لاپەڕەی ژینیان بێگەردو روونە

تۆیشوو ئەێژن یارمەتی هەژار
کردەوەی جوانیان کردوە بە کردار

کاتێ ئەگەیتە ئاخر هەناسە
بۆ هیچ شتێیەك ناتمێنێ تاسە

* * *

نیمە پەروا بۆ ژمارە زۆری تاوانکردنم
پشتیوانم ئەلفو لامو هێزیە کاتی مردنم

چونکە دەستکردی دەستی خۆیم ئیتر پێویست نیە
بیری وا کەم بۆ بەهەشت باخۆ جەهەنەم بردنم

فـــەلســـــــەفی

ڕۆژێ لە ڕۆژان دیم کاسە سەرێ
لە گۆڕێکی کۆن هاتبوە دەرێ

موچڕکێکی سەخت لەشي داگرتم
بیرکزدنەوە لەوێ ڕای گرتم

ئەم کاسە سەرە ڕۆژێ لە ڕۆژان
خاوەن بیرو هۆش لە چەرخو دەوران

ئاخۆ چلاوێ چکچە جوانێ
یا پیر یا جەوان چەرخو دەورانێ

ئەو مێشکەی لە ناو ئەو کاسە سەرە
پڕ هیوا ئاوات کام دەورو بەرە

ئەم خاکەی کەوا بە سەریا ئەڕۆین
دڵی کام جوانەو هی کام جێگەو شوێن

دوا ڕۆژێ ئیمەیش بە ڕاستی وایە
بۆ دڵ خۆش بکەین ئا بەم دنیایە

گـەیشـــتن بە یـەك

فەرەح بارانو گوڵ پەخشانە ئیمشەو
نزیکی هاتنی یارانە ئیمشەو

زڕەی بازن لەقۆڵە وا لە دوور هات
نیساری مەقدەمی هەر جانە ئیمشەو

ئەمە ئەو وەعدەیە ئەو ڕۆژە فەرمووی
خەڵاتمان ماچی دوو لێوانە ئیمشەو

بە دوو دیدەی نیگاری تۆ عەزیزم
ڕەقیب گەر بێتە ئەم دەرگانە ئیمشەو

دەمێکە تەفرو تووناى دەستی ئەو بوین
مەبە عاجز بەشی لێدانە ئیمشەو

ئـــازادی هـــــۆز

تیشکی ڕۆژو هەوای شەماڵ
چریکەی مەڵ دەنگی شمشاڵ

جێگەت باغو مێرگو گوڵ بێ
کۆشکو تەلارو سەرچڵ بێ

کۆشکت ڕووزو چراخان بێ
ڕەنگاوڕەنگو خۆش و جوان بێ

لەسەر تەختی سەرداری بی
لە هەموو دنیا دیاری بی

پارە لەلات ودکوو خۆل بێ
هەموو شتێ لەلات مۆل بێ

لە هیچ شتێ کەمت نەبێ
هەرچی پیویستیت‌بێ هەبێ

ئەگەر هۆزت ئازاد نەبێ
بە سەربەستی دڵشاد نەبێ

تۆ ناگـــەیتە بەختیـــاری
پەژارەت هەیە ناچاری

سـکالا

سکالاّت بۆ بکەم گیانە کە تۆ سالاری جوانانی
نیی‌یە وێنەت بەڕاستی هەروەکوولەعلی بەدەخشانی

وەکوو دڕکێ ئەبینم خۆم بە بێ‌نرخی لە دەوری گوڵ
بەشی سووتانە دڕکودانّ لە دەوری ڕووی درەخشانی

وەکوو پەروانە سووتانە بەشی دڵ چونکە نازانێ
لەلای ئەو دولبەرە یەکسانە مانی یاخو فەوتانی

هەزاران دڵ گرفتارە بە داوی پەرچەمی چینی
هەمووی بەندە بە مووی تاتا بە ئەگریجەی پەرێشانی

ئەوەند مەغرور جوانی خۆیەتی هەڵبەتە نازانێ
ژمارە چەندە کوژراوان بە ئەبرۆوتیری موژگانی

بەڵام گیانە بە جوانی خۆت مەنازە کاتی پیریت دێ
ئیتر ئەو کاتە داد نادا پەرێشانیو پەشیمانی

منیش چارەی دڵی خۆم باشئەکەم گیانە وەکوو بولبول
کە هەر ڕۆژی لە باغێ بۆن ئەکەم گوڵزارو ڕێحانی

لەسەر ئایینی پەروانە ئەکەم پەرواز لە دەوری تۆ
ئەچم بۆ لای گوڵێ دڵدار کە بۆنی کەم بە ئاسانی

وەرە ئاری ئەوا ژیوانە دولبەر خۆی بەڵێنیدا
سەری سەودا زەدەك دانێ بە هێواشی لەسەر ڕانی

سکالاّت گوێ گرێ دەردی دەروونی خۆتی بۆ دەرخەی
بە مەرجێك تاکو ماوی تۆ ئیتر نەشکێنی پەیمانی

* * *

بۆ سەر کێـلی گۆڕەکەم :

چاوەڕوان بووم بۆ هەڵکردنی ئاڵا
بردمە گۆڕ بە داخەوە سکاڵا

تو خوا دوای من ئەگەر دێتان ئازادی
لەسەر گۆڕم بە گەرمی بکەن شادی

لە بیرم چێ ئازار خەوم لێکەوێ
بۆ ئەوەی گیان لە ناو گۆڕا بسرەوێ

داخی « ٩١٤ » تا شەستو هەشت
لە بیر ناچێ مەگەر بە خۆشی بەهەشت

وولاتی پەرستنی

وولاتەکەم باش بزانە
سەر شۆڕ ناکەم بۆ یێگانە

بڕوانەرە ئەو شاخانە
سوپەری ڕووی دوژمنانە

پەیمانو ئەرکی سەرشانە
پێشمەرگە چەك لەسەرشانە

هەروەکوو شێری ژیانە
پارێزەری کوردستانە

خەبات ئەکەم هەتا ماوم
ئەپارێزم خاكو ئاوم

کوڕو کچو پیرو لاوم
بە خوێنی گەشی ڕژاوم

بـــه پیری دل هـــــەلقرچاوم
بـــه ژنی رۆلـــه کـــوژراوم

بـــه خوشـــکی لـــەبرا بڕاوم
بە دەشـــتو شاخو چـــــەماوم

سوێندم بە کورد بـــــەکوردستان
بە شـــێخ مەحمـــودی قارەمان

بە شـــێخ ســەعیدو بـــەدرخان
بە دکتور فۆادو بـــــه ئیحسان

بە چوار ئەفســـەری نەمرمـــان
بـــــه شۆڕشی کۆنو نوێمـــان

تێئەکۆشـــم بە بێ ووچـــــان
تا ئەچمـــه ڕیزی سەربەســـتان

دروشمی هـــــەموو کاتێکمـــان
هەر کوردســـــتانە یا نەمـــان

١٩٦١

گیـــرۆدەیی

گیرۆدەی دەستی دلارامێکم
عاشقی چاوی گوڵ ئەندامێکم

ئەپێکێ سەد دڵ بە موژگانی چاو
زنجیری ئەکا بە ئەگریجەی خاو

کارەبا پووشێ چۆن ڕائەکێشێ
ڕیشەی دەروونو دڵ دەرئە کێشێ

هەر کاتە جۆرێ کە خۆی ئەنوێنێ
وەکوو پەروانە من ئەسووتێنێ

بولبول جارجارە لەم چل بۆ ئەو چڵ
خۆ رزگار ئەکا لە ستەمی گوڵ

بەڵێ ئەم دڵەی شێتو دێوانە
هەمیشەو دائم ڕوو لە سووتانە

گیانە وا دیارە کە تۆ نازانی
ئەم چەرخە چەپە کاتێکت زانی

ڕووی وەر ئەگێڕێو جوانیت نامێنێ
هەروا بزانە ئەمڕۆ سبەینێ

پیری تۆرەی دێو داوێنت ئەگری
ئیتر کەس نابێ فرمێسکت بسڕێ

ئەو کاتە نرخی ئێمە ئەزانی
هیچ دادێکنادا بۆت پەشیمانی

گۆرانی قوتابیـــــان

بە کوردی کەوا زمانم پڕا
لە ڕێی کوردستان کە خۆینم ڕژا

بەرگی ئازادیم بۆیە پۆشیوە
مێژووی وولاتم بە خوێن نووسیوە

وولاتم بۆیە جوانو ڕەنگینە
دەشتو چیاو دۆڵ هەموو نەخشینە

بۆیە ڕەنگینەو بۆیە وا جوانە
خوێنی پێشمەرگەی ڕێی کوردستانە

ئازادیم بە گیان من ئەپارێزم
لە ڕیزی گەلان بۆیە بە ڕێزم

فوارەی خوێنی قارەمانەکان
لەسەر بەردێکی پاکی نیشتمان

نووسیویە کەوا دروشمی سەڵمان
کوردو کوردستان وە یاخو نەمان

ئیتر لە ڕێگەی کوردو کوردستان
چۆن بەخت نەکەین سەرو ماڵو گیان

* * *

دیلی‌و خۆخـــۆری

گوڵاڵه سووره‌ی سه‌ره‌تای به‌هار
چ ده‌ردێکه تۆی کردوه گرفتـــار

بۆ بەم به‌هاره هه‌ڵپڕوکاوی
سووریت نه‌ماوه‌و هه‌ڵبزرکاوی

قرچه‌ی هاوین‌و وه‌ی‌نسوومه‌ی خه‌زان
گه‌ڵێکی ماوه چی تۆی هه‌ڵوه‌ران

ئه‌وا من ده‌ردی گه‌لی خۆخۆزم
پرت‌و بڵاوی ڕێ‌وشوێن جۆرجۆزم

شێری ناوماڵ‌و ڕێوی ده‌ره‌وه
ده‌مانچه‌و خه‌نجه‌ر به‌که‌مه‌ره‌وه

بۆ برا کوشتن شێری ژیانن
بۆ دووبه ره‌کی وه‌ك قاره‌مانن

بێگانه به‌روبوومان ئه‌مژێ
هیچ پێ نازانن که ئه‌یان کوژێ

چینێ بە چینێ ئەبڕێنێتەوە
خۆیشی سەیر ئەکاو ئەتریقێتەوە

بەم جۆرەیش چاوێ هەڵناگلۆفن
هەروا ئەزانن کە شەنگ‌و شۆخن

وا من ئەو تیرە داوێیە لە جەرگم
لە وادەو کاتا چاوەڕێی مەرگم

گوڵەجوانەکەی شانازی دڵدار
تۆ بە چ تیرێ بوویت بریندار

گوڵ هاتە وەڵام ووتی : هاودەردین
هەر بۆ یەك ئامانج هەناسەسەردین

منیش لەم خاکە جوانە ڕواوم
بە یەکێتی هۆز جوان‌و گەشاوم

پیشەی کە وا بێ لە ناوخۆو دەرێ
جوانیم بۆچیە گەڵام هەڵوەرێ

ئەگەر نەزانی کە دیلی نەنگە
ئیتر بۆ چیمە ئەم جوانی‌و ڕەنگە

له ناخی گیـــــان

له ناخی گیانو توێی دەروون
باوەڕێکی ئاشکراو ڕوون

بە ناچاری دەر ئەبڕم
بەرگی دوو ڕوویی ئەدڕم

هاوار ئەکەم ئەقیژێنم
گۆمی وەستاو ئەشڵەقێنم

هەرچی تیایە با دەرکەوێ
خڵتەو لیتە با سەرکەوێ

کاروانی ڕێگەی کوردستان
بێ ترسانو بە بێ ووچان

بەرەو قۆناخ بکەونە ڕێ
شێرانە ڕێگەکەی ببرێ

بەسیبە ئیتر براکوشتن
کاروان لە رێگە دواخستن

دزو جەردە هیچ ناتوانێ
کۆسپ لە رێگەمان دانێ

دوژمن هەر تۆوێ بڕوێنێ
پارەو ناکۆکی بچێنێ

کاتێکت زانی زوو بە زوو
دەستی ناپاکان کەوتە ڕوو

هەروەکو لافاوی بەهار
ڕاپێچ ئەبن بۆ سەرەوخوار

پیسی هەمووی ئەشواتەوە
هەر کوردی راست ئەیباتەوە

هەر ناپاکێ دژی گەلێ
لە پێ‌دەشت یا لەسەر کەل بێ

خزمەت‌کردنی بێگانە
رسوایی‌یەو ملشکانە

بتانەوێ گەر سەرکەون
نەکەن لە کاروان دُواکەون

ئەو کاروانەی ڕێی هیوایە
مافی گەلو هۆزی تیایە

ڕێی ئازادی‌و سەربەرزی‌یە
هەرکەس دواکەوت سەرنەوی‌یە

* * *

هۆنراوەکـــانم

هۆنراوەکانـــم هـەستی دەروونـــە
بـــەری دەختـــی ڕۆژانی ژینـــە

پـــەنگاوی دەروون زۆر لەمەوبـــەرە
هـــەموی ئازارو زۆخی جگـــەرە

توانایەك نـــەبو کەوا بە ســـــرپە
دەردت دەربڕی لای کەس بە چرپـــــە

بۆیە وا ئیســـتا بە تاقگەو لافـــاو
سەرئەکا بە خوڕ بە کاتو ئاکـــــاو

هەروەکوو مـــەڵێ تیژ تێئەپـــەڕێ
دەردی دەروونی وا دەرئـــــــەبڕێ

لێم قەدەغە بـــوو مێژووی وولاتـــم
کـــۆت‌و زنجیربوو مووچـــەو یەراتم

چاپخانە بەستراو رۆژنامـــە نـــەبوو
بۆ هاوڕێیەکت ڕێی نامە نـــــەبوو

لـــە زنجیرا بوو هـــــەلکەوتۆەکانت
لـــە سەنگـــەرا بوو قارەمانانـــت

کوشـــتن بوو بـــەشی راستی بوێژان
خـــوێنی بێتاوان نارەوا ڕێـــژان —

لە خۆر ، لە هەوا تۆ بەشدار نەبووی
لە مالی خۆتا بەر قـــــەرار نەبووی

ئەگەر بۆ پشوو ئەچویتە ســـــەربان
بۆ گوللە سەرت ئەکرا بە نیشـــــان

ڕێت لێ بەسترابوو ئەم مالومالکـــــەی
ئەبوو هەمیشە خۆت کەڕو لالکـــــەی

هاوار بە مالم ســـامی گرانـــــە
. . . . . .

ئەگەر ڕێکەوتو ڕاپێچیـــــان کردی
بەشت هەر شەق بوو یا زللـەو قامچی

. . . . . .
. . . . . .

. . . . . .
. . . . . .

. . . . . .
. . . . . .

نەیزانی کـــــەوا کوردی قارەمـــان
لە هـــەلاکۆوە هەتا جەنگیزخـــــان

ئـــەم هۆزە کەوا فێری نـــــەبەردە
ڕاهاتووی دەستی چەرخی چەپگـــەردە

ســـەرەوتی نابێ نەگـــا بـــە ئاوات
ئەگـــەر گیانیشی کردوە خـــەلات

بـــەڵگەمان رووبە دادگـــای زۆردار
چەند کەسی کوشـــتو زۆریش برینـــدار

بە گوللەی زۆردار مەحکەمـــەی وادی
بە پیر مەرگەوە ئەچوون بە شـــادی

فوارەی خوێنیان بە نووسینی جـــوان
ئەی نووسی بڕی کوردو کوردســـتان

رۆڵەی دوارۆژم سەربەرزو شـــادبە
تا دەوران ماوە تۆ ســـەرفرازبـــە

شانازیت بکـــە بە میژووی خاکـــت
بە پێشمەرگەی مـــەرد ئازاو بێباکت

لاپەڕەی میژوو بە خوێنی گـــەشیان
نەیانهێشت زۆردار داگیرکا بەشـــیان

بۆ ئێوە جێ‌مـــا ئەم ئاوو خاکـــــە
مەردی‌و ئازادی‌و ڕەوشتی چاکـــــــە

شەڕی ئەزمڕو پێنجـــوین ، هـــەندرێن
هـــــەتا تیشکی ڕۆژ بدا لـــــە زەمین

هـــۆی شـــانازی‌یە هەتا هـــــەتایە
بـــــەڵگەیە بۆتان بوو بە ســـــەرمایە

ڕوانگەی وولاتـــــت بۆیە وا جـــوانە
ڕازاوەی خـــوێنی شـــــــــەهیدەکانە

لـــــە کاتێ کـــــەوا هێرشی زۆردار
لەناو دێهات‌و چیـــــاو دەشت‌وشـــــار

لە هـــــەموو لایەک بۆمبـــاباران بوو
لە هەموو چـــــەکێ ئاگر باران بوو

لە شاری هەڵەبت شـــــاری قوربانی
جاســـوس ئەکوژرا کاتێ ئـــــەتزانی

ڕۆڵەی لـــەبەزی کوردی قارەمـــــان
بریار وەها بوو بە بێ کۆڵنـــــەدان

بۆتان جێبێڵن شـــــــــانازی مێژوو
بە پیر مەرگەوە ئەچوون زوو بە زوو

نە کۆت زنجیـــــر نـــــە بەندیخـــانە
کۆڵی پێنەدان لـــــە ڕێی کوردانـــا

گیـــــانی ئازیزیان ئەکرد بە خـــــەڵات
لـــــە دیلی ئێوەی پێ ببێ نـــــەجات

ڕۆڵەی دوا ڕۆژم مێژووت ڕەنگینـــــە
لە بیرت نەچێ ئەم دەوری ژینـــــــە

کە چینی پێشووی تۆ تیا ئـــــــەژیان
ڕوو بە ڕووی دوژمن بێ پشوو وچان

ســـــەربەرزی ئێـــــــوە خرابوە ئاوان
ئێوەش وون مەکەن ئاوو شـــــــۆڕەتان

بـۆ تـووتن

له ئەوەلی بەهارا تۆوی تووتن ئەچێنم
هەر وەکوو کۆرپەی ساوا بە رەنج بەرهەمی دێنم

شەتڵەکەم خڕەکە بوو لە دێراوا ئەیبڕۆم
لەبەر سووری هەتاوا عارەقی بۆ ئەڕێژم

ئینجا خەریکی ئەبم هەتا جوانجوان ئەڕسکێ
چەند جارێ ئاوی ئەدەم لە ووشک بوون ئەخلەسێ

هیچ نایەڵم گیاکەڵە تینو زۆری بۆ بێنێ
بەرهەمی خۆم‌و خێزان لە رەگ‌و ریشە بێنێ

ئینجا ئەکەومە بژار وەچی ئەکەم بە جوانی
هەتا بۆم بێتە کایە بە سووکی‌و بە ئاسانی

ئینجا کاتێ پێگەیی گەڵا گەڵا ئەیشکێنم
وەکوو ئاڵتونی تێزاب لە سێبەر ئەیڕسکێنم

لە شاورو بێ شەمە توتنی جوانو بۆندار
بەرهەمو ڕەنجی سالەم ئەهێنمە ئینحیصار

کاتێ تەماشاکرا بە یەکەم بۆم دانرا
ژمارەیم بۆ کرا چەکەکەیم بۆ بڕا

ئەوسا ئەچم بۆ بازار بۆ کڕینی شتومەك
زەخیرەی سال دائەنێم لە هیچم نەکەوێ پەك

سەلەمو قەرزناکەم تا ئەگاتە دوایی سال
خزمەتی وولات ئەکەم هیچ دانانیشم بەتال

لە ئالتوونێ زۆر باشترە تووتن بۆ ئەم وولاتە
ئەوەی تووتنەکەی باش بێ پیویستی بە خەلاتە

بۆ «جەمشیدی فۆاد ئەفندی»

کە لە تەمەنی لاویدا بە نەخۆشی شێرپەنجە
کۆچی دوایی کرد

نە زامی خەنجەر نە گوللەو تیر بوو
پەنجەی شێر پەنجە لە گەرووم گیر بوو

چاری نەکردم پزیشکو دەرمان
تووشی کەس نەیە دەردی بێ ئەمان

تافی تەمەنو هیوای ڕووخانم
چرۆی ئامانجی لاوی وەرانم

پەڕەی ناسکی سەرپۆپەو سەرچڵ
بە ناکامیو کات ڕۆییم بۆ ژێرگل

بابە جارجارێ سەرێکم لێدە
هەموو ڕۆڵەی کورد بۆ تۆ «جەمشید»ە

مەبە دڵگیرو باشی بزانە
ئەمانە کێشەی ڕێگەی ژیانە

شاپەڕی بالی پەری بوو دات لە جەرگم ئەی پەری
یا موژەی چاوی کەژاڵت بوو کە جەرگی هەڵدڕی

* * *

سەرم سووڕماوە لەم چەرخە کە بۆچی ژینی پیاوی مەرد
هەمیشە پڕ لە ناسۆرە سزایەو زام‌و زۆخ‌و دەرد
بە نامەردیش ئەدا سامان‌و ئارامێ وەها بێ‌گەرد
کە سەد زانا نەزانێ بۆچی وایە چەرخەکەی چەپ‌گەرد

* * *

خوێن فوارەی بەستوە وا دێ سەرەوخوار گیانەکەم
دیاری دڵدارە ئەمە خۆ مەرجی وایە نەی‌سڕی

لە ڕووی نامەرد سەرم ناکەم نەوی‌و شۆڕ
هەتا دام دێنە ژێر خاك‌و ناو گۆڕ

* * *

ئەزانی کاکە ئیمرۆ چی لەناو ئەم هۆزەدا باوە
بە شێوەو ڕەسمی ئیمرۆ هەرکەسێ پارەی هەبوو پیاوە
هەزار زاناو ئازابی ژیان بەختکەی لە ڕێی چاکە
ئەگەر پارەت نەبوو شێرت بە گوێ گرت پارەیە ناکا

* * *

شاهبازی خاکی کوردم ئێستەکەش هاوڕێی قەلان
بازو قەڵ کەی بۆتە هاوڕێ سا بڵێم چی ئەی زەمان

پێکات جەرگو دل بە موژگانی ڕەش

لە برینم ئەتکێ تك تك خوێنی گەش

پێکات جەرگو دل بە موژگانی کاڵ

لە برینم ئەتکێ تك تك خوێنی ئاڵ

* * *

ژیـــــان :

سەختە ، کۆسپە ، سەرەو ژوورەیە ئەبێ تەختی کەیت
لای بەری پیا هەلگژێی •

ــ ئاواتە ، ئامانجە ، هیوایە ، بۆی بڕۆ •
ــ سوێریە ، تاڵیە ، ژەهرە ، ئەبێ بیچێژی •
ــ گریانە ، هەنسکە ، ئاخە ، داخە ئەبێ بەرگەبگری •
ــ ئیشە ، ڕانەوەستانە ، ووچانەدانە ، تاتوانات تیایە •
ــ چاکیە ، کردەوەیە ، ڕێگەی راستیە خۆی پێوە گرە •
ــ بەربەرە کانیە ، کۆڵنەدانە تا دوا هەناسە •
ــ پێکەنینە ، رابواردنە ، هەلە ، لە کیسی‌مەدە •
ــ دڵداریە ، سۆزی دەروونە رام بە بۆی •
ــ باڵدارە ، تۆ بێ باڵی ، ئەبێ بیگەیتێ •

ـ هێلانەیە تیا بحەسێرەوەو پشووی تیابدە .

ـ رووناکی‌یە ، دیمەنی جوانە ، تیشکی ڕۆژە ، مانگەشەوە تێر تێی ڕوانە .

ـ ڕەوشتە ، خوە ، هەنگاوی گرنگە ، یارمەتی‌یە دوامەکەوە

ـ قسەی خۆشە ، پەندە ، مێژووە ، سوودی‌لێ وەرگرە .

ـ گوڵە ، گوڵزارە ، چیمەنە ، تاقگەیە تیا رابوێرە .

ـ چەرمە سەری‌یە ، ئازارە ، ئەشکەنجەیە ، نەبوونی یە ، بەربەرەکانی‌کە .

ـ سادەیە قورسی مەزانە .

ـ خۆناسینو ، هاوڕێ ناســـــینە ، خۆشتو ئەوانیش بناســـــە .

سەربەرزی‌یە ، نەوی مەکە .

ـ بڕانەوەی لە دوایە ، ڕەشو چلکنی مەکە .

ـ ئابڕوە مەی تکێنە .

ـ منداڵێکە لە گڕو گاڵدایە فێری قسەی‌کە .

ـ داڕێکی بەردارە میوەکەی بخۆ لقو پۆپی ووشـــکی بسووتێنە .

ـ ماوەی کورتە بە چاکە درێژی‌کە .

ـ ئاوێکی ڕوونە لیخنی مەکە .

ـ یاسەیەکە بە ڕێکوپێکی بیگرە .

ژیان : منداڵیە ، لاوییە ، پیریە ، هەوڵبدە هـــــەر لاو بیت .

* * *

١ ـ زەی پارە ، تیشکی ڕۆژ ، تریفەی مانگـــــەشەو ، شنەی شەماڵ ، ڕوانگەی جوان ، تاقگەی سەر قـــەڵەز ، شەپۆلی ئاو ، گوڵو گوڵزار ، دارستانی چڕ ، کۆشکو تەلار ، ئەمانە هەمووی جوانو خۆشە بەڵام لەمانەش جـــوانتر بزەی سەر لێوی دڵدارەوە لەویش جوانترو خۆشتر « ڕزگاری »ە .

٢ ـ پیاوی ڕاست هەڵئەنگوێتبەڵام خۆی ئەگرێتە وە . پیاوی چەوت کە هەڵئەنگووت ئەستۆی ئەبێ بە پۆل .

قارەمانێکی هەڵکەوتوو

« نەریمان »

نەریمان ، کوڕێکی هەڵکەوتووی لاوچاکی سوارچاك ، تفەنگچیەك و راوچیەکی بێ وێنەبوو لە دێی « سەردۆش »ی مەریوان .

سەرەتای پاشایەتی سلیمان پاشای بابانە کە قەڵاچوالان جێگەی حوکمڕانی بوو ، پاشا خۆی زۆر ئارەزووی ڕاوو شکاری هەبوو هەر کە بیستایە لە هەر کوێیەك تفەنگچیەکی باش سوار چاکێ ، راوچیەك لە خاکی بابان هەیە ئەی‌نارد بە دوایا وە لەگەڵ خۆی ئەی‌برد بۆ ڕاو بۆ تاقی کردنەوە ، وە ئەگەر بهاتایە تێچیرێکی لە چنگ دەرچوایە یا گوللەیەکی بە فیڕۆ برۆشتایە ئیتر پاشا لەبەر چاوی ئەکەوت .

پاشا بیستی کە لە دێی سەردۆشی مەریوان کوڕێکی لاوچاك هەیە بە پێی ئارەزووی ئەو زۆر هەڵکەوتو و پێ‌کەوتوە وە ئەو ژووڕەی کەتیا ئەژی بە پێستی پلنگ و وورچ و ئەو جۆرە

دڕندانەی کە راوی کردوە رازنۆتەوە جگە لەوانەی کـــــە بەخشیوێتی • پاشا کە ناردی بە دوای (نەریمان)١ ، نەریمـــان خولیای ڕاو لە کەللەی دەرچوو بوو کەوتبوە ئـــــەوینێکی ئاگرینی « گوڵچین »ی کچی عبدالله بەگی سەردۆش کە یەکێ بوو لە بەگزادەکانی مەریوان • هەرچەند نەریمان کوڕێکـــی هەڵکەوتوو بوو وە خۆینەوارێش بوو بـــەڵام زۆر دوور بوو کە کچە بەگزادەیەکی وا ناودار بدرێ بە بۆرە پیاوێکی وەکو ئەو بە تایبەتی هەندێ بێمالیش بوو دەوڵەمەند نەبوو •

ڕۆژێك نەریمان کەڵەبـــــەرانێکی لە کەڵی ســـــورکێو ڕاوکردبوو وە هێنای بۆ مالی عبدالله بەگ زۆرجار نەریمان کە ڕاوی بکردایە مالی عبدالله بەگی لەبیرنەئەکرد وە بـــــە دیاری بۆی ئە هێنان • ئەو ڕۆژە کە ئەو کەڵەبەرانەی هێنا وا ڕووی دا دایکی « گوڵچین » چوو بوو بۆ پرسە هەر گوڵچین بە تەنهـــا لە ماڵەوە بوو (نەریمان)یش بەو بۆنەیەوە کـــە جارجار دیاری ئەهێنا سەربەستیەکی هەبوو لە مالی میرا •

گوڵچین هات بەپیر نەریمانەوە خۆش هاتنیکرد ووتی ئەم کەڵەبەرانەت لە کوێ کوشتوە ووتی : لە چیای سورکێو •

ووتی : توخوا نەریمان تۆ ڕاوچیەکی بەناوبانگی هیچ کاتێك ڕێکەوتوە کە تیرەومێرێك جووت بگرن و بێ بەزەیی تـــەقەیان لێبکەی و لێکیان جیابکەیتەوە ، نەریمان ووتی خانمە جوانەکەم لە کاتێ ئەم جووتە حەیوانانە ئەبینم دڵم ئەکەوێتە خـــورپە وە خۆمیان لێئەشارمەوە نەوەك بسڵەمێنەوە ••• بیر ئا لەم کاتەم

ئەکەم کە بە خەو بە بیرما نەئەهات دوو بـــــە دوو من و تۆ بێ ئەوەی کەس لامان بێت قسەبکەین ئەگەر ئێستا یەکێ بێت چۆن دائەچلەکێم ئەو تێچیرانەش هەر وان .

(گولچین) بە نازێکەوە ووتی : وا دیارە خولیای دلداری کەوتۆتە کەللەتمن وامئەزانی (ڕاو) هەموو شتێکی لە بیـــر بردوێتەوە .

نەریمان ووتی : بەڵێ ڕاو خۆشە .. پیاو لە هەندێ بیـرو پەژارە دوور ئەخاتەوە بەڵام نەك پەژارەی ئەوین چونکـە ئەو ئاگرە دامراندنەوەی نیە .

گولچین ووتی : وا دیارە دلت داوە بە کچۆلەیەك پێـــم ناڵێیت ئەو کچۆلە بەختیارە کێیە کە دلی تۆی ڕفاندوە ؟

نەریمان ووتی : ئەو کچە جوانە ئەگەر ناوی بهێنم ئەترسم زمانم ببڕن ... من کەوتومەتە ئەوێنێکەوە کە هیچ هیوام نیە وە نازانم سەرئەنجام ئەی با بۆ کوێ . نازانـــم مرۆڤ بۆچی وا دروست کراوە !! یەکێ بەگ ، یەکێ ئاغا ، یەکێ شـــێخ ، یەکێ بۆرەپیاو وەکو من خۆ هەرچەند بیر ئەکەمەوە من هیـــچ شتێکم لەوان کەمتر نیە بەڵکو لەگەڵ شتا لەوان زیاتـــرم تەنانەت نینۆکێکم لەوان کەمتر نیە .

کـــەچی بۆ ئێمە نابێت لـــــــەوان ژن بێنین ، کچی ئێمەش بۆ ئەوان بێ بایەخە .

گولچین ووتی : ئەوەی تۆ ئەیڵێیت لای نەفامان وایـــە ئەگینا مرۆڤ هەمووی وەکو یەك دروستکراوە هیـــــــچ

جیاوازی‌یەك نی‌یە لە ناویانا کردەوە نەبێ . ئەگینا کوڕوکچ کە دڵیان‌دا بە یەك دوای تاقی کردنەوە کە یەکو دوویان ویست هیچ شتێك نی‌یە بێتە کۆسپی ڕێگەیان .

نەریمان کە ئەم قسەیەی بیست وەکو گوڵ گەشایەوە ئینجا « گوڵچین » ووتی : ئەو کچەی دڵی تۆی ڕفاندوە کێ‌یە پێم ناڵێیت بەڵکو بتوانم یارمەتی‌یەکت بدەم .

نەریمان هەناسەیەکی هەڵکێشا ووتی : گوڵچین ... گوڵچینی جوان تۆ هیچ گوێت لە خورپەی دڵی من نی‌یە ؟ وە ڕەنگی‌هەڵبزرکاوم‌نابینی ؟ هەر وەکو بەرامبەری ڕۆژ وەستابم هەر وەکو لە ڕووی جوانترین شێوەیەکا کە کردگاری گەورە بەرهەمی تواناو دەستەڵاتی بێ .

بەڵام من لە کوێو تۆ لە کوێ ؟! (نەریمان)ی ڕاوچی بۆرەپیاوی بێماڵ لە کوێو « گوڵچین »ی کچی عبداللەبەگ لە کوێ ؟! وەکو ئەوەیە ئەستێرەکانی ئاسمان بە کەمەن بێنەخوارێ .

گوڵچین ووتی : نەریمان من ئێستا هەرچەند دڵم بۆ هیچ لاوێك لێی نەداوە نازانم دڵداری چی‌یە ؟! بەڵام ئەوەندە هەیە کە ناوی تۆ دێتە گوێم وە یا بە خەیاڵما تێ‌یەڕ ئەبێ .. دڵم بە گورجی لێئەدا جا نازانم ڕەنگە ئەمە (دڵداری) بێت چونکە تۆ زۆر بە جیاواز ئەبینم لە وانەی دەورو پشتم‌و دێنەبەرچاوم ... بڵێی ئەمە ئەوێنبێ ؟ منیش لەوانە نیم مل‌کەچ کەم بۆ کەس وەکو ماڵات بکڕێم‌و بفرۆشرێم ... خۆم چ‌لاوێك

شایسته ببینم به خۆم شووی پێئەکەم وە ئێستا تۆ لـــــە ژێرچاودێریدایت ، ئەگەر تواناو دەستەلاتێکت نیشـــــانداا شایستەی ئەوە بێت بێت بە هاوڕێی ژیانی‌من ، بۆ ئەو ئامانجە هەموو کۆسپێ تەخت ئەکەم •

نەریمان کە ئەم جۆرە قسانەی لە گولچین بیست ووتی : خوایە خەو ئەبینم ؟ گولچین ئەڵێیت چی ؟ تۆ ئەڵێیت کۆسپ تەخت‌ئەکەم بۆ ئەم ئامانجە ؟ نەریمان کەوتە خەیاڵو خولیـــاوە هیچ هۆشی نەما بەخۆی هەروا لەبەر خۆیەوە ئەی ووت کـــات گەیوەتە ئەو کاتە جیاوازی نەمێنێ مێشک ئـــەوەندە ڕوونـاک بۆتەوە (گولچین)ی کچی عبدالله بەگ شووبکات بـــــە بۆرەپیاوێکی وەکو من •

جاران شێرت بە گوێ بگرتایە •• خوێن لـــــە نووکی پێنوس بتکایە •• لەئازایی‌و شۆخی‌و قارەمانی‌و لەشـــــکر کێشنیا وێنەت نـــەبوایە هەر وەکو مسکێن بویت ئـــــەوا (گولچین)یش دڵێ دا بە من ئەبێ ڕۆژێ هەڵێك ببینم کە بتوانم داوای بکەم ، هەر لەبەر خۆیەوە ئەم قسانەی ئەکرد هۆشـــی نەمابوو کە (گولچین)ی خۆشەویست‌و ئازیز بەرامبـــــەری ڕاوەستاوەو گوێی لە قسەکانێتی • ئینجـــا گولچین ووتی : چیبە ؟•• وا کەوتوینەتە ئەم گێژاوی خەیاڵو بیرکردنەوەیـــە ؟ ئەوا من مژدەیەکت ئەدەمێ کەوا بۆ تۆ هەڵەو لە کیسی‌مـــدە ،

ئیمشەو کاغەزێکی سلیمان پاشای بابان لە قـەلاچوالانەوە بۆ باوکم هاتوە وە بیستوویەتی کە تۆ کوڕێکی هـــــەلکەوتوو ڕاوچیەکی بێ وێنەیت داوای لە باوکم کردوە کـــە تۆ بنێرێ بۆ لای پاشا وە وەکو زانیومە (پاشای بابان)یش زۆر پیـاوێکی باش و دڵنەرم و بە بەزەییە وە ئەو لاوانەی زۆر خۆش ئـەوێ کە ئیش لە دەستهاتوون ... تۆش لەوانەیت کە ئەو ئارەزوو ئەکات ، وە ئەگەر بێتو کە چوینە ئەوێ بە کردەوەو خـــــوو ڕەوشتی جوانو ئازایەتی جێگیر بیت لە دڵی پاشادا لەوانەیـە پاشا خۆی خوازبێنی منت بۆ بکـــــات وە باوکیشـم ناتوانێ سەرپێچی لە قسەی ئەو بکات ، کاتێ نەریمان ئەم قسانەی هاتە گوێ وەکو ئاوی ژیان بخواتەوە .. وەکو بووبێتە ســەرۆکی هەموو وولاّت . سەری هەلبڕیو ووتی :ــ (گولچین)گیـان پەیمان بێت پەیمانی کوڕە کوردێکی بە پەیمان ئەوەی لـــــــە تو اناما بێت بیکەم بۆ ئەوەی تۆ بە چنگ بێنم کێو لەبن بێنـم بەربەرە کانی بکەم دلێری بنوێنم ، لەشکر بشکێنم ، بۆ پاشـا ڕاستو پاك بم وە ڕێگەی وولاّتو نیشتمان وە لـــــــە ڕاستی دڵداری پاکو بێگەردو بێ وێنەی تۆدا وە بزەیەکت بـــە تاجی شاهی نەگۆڕمەوە ئەگەر ببم بە پاشای جیهان ، هەر نەریمـان بم کۆیلەی وولاّتو نیشتمان وە حەوت کوڕیشمان بێ ئـەوێنی ئاگرینی تۆ وەکو ئاگری پیرۆزی زەردەشتی مەزن هەر لـــــا بێبەدا بێت .

ئینجا نەریمان بە ڕووی گەش و ڕووناك بە ڕووی خۆش لـە یەك جیابوونەوە ، کاتێ نەریمان گەیشتە ماڵەوە ئـەوەندەی پێ نەچوو هەڵۆی پیاوی عبدالله بەگ هات بە دوایا ووتی بـــەگ بانگت ئەکا ، (نەریمان)یش لەوەو پێش بیبتبووی کـــــەوا پاشای بابان داوای کردوە • هیچ خۆی نەشڵەژان دوای هەڵۆ کەوت کاتێ گەیشتە دیوانی عبدالله بەگ بەسەر بەرزیەکـەوە سڵاوێکی کرد ووتی : میرم فەرموو •• عبدالله بەگ زۆر بـــە ڕووی خۆشەوە کە جاران وا نەبوو خۆشهاتنی کـرد ووتی : کوڕم من هیچ ئارەزووم نەئەکرد کوڕێکی وەکو تۆ هەڵکەوتوو لە ئاوایی یەکەمان بڕوات بەڵام هیچ دەستەڵاتێك نیە ، پاشـای بابان نامەی بۆ ناردووم کە تۆی بۆ بنێرم چونکـــــە هەوالی پێ کەوتوویی تۆ وە ڕاوچێتی تۆی بیستوە ئێستا ئێمە ناتوانین سەرپێچی ئەمری پاشا بکەین ئەبێ بچی بۆ قەڵاچـــوالان وە ئەگەر پاشا هەوالی ئێمەی لێپرسیت بە چاکە ناومان بێنە چونکە پاشا زۆر قینی لە زۆرداڕە وە هەر پێویستیەکت هەیە من ئامادەم بۆت جێبەجێبکەم وە موتمانەت بێ زۆر چاودێری (مـــــام ڕۆستەم)ی باوکتو (پیرۆزەی) دایکت ئەکەم دڵت لـەلایان نەبێ •

نەریمان ووتی : میرم ئەگەر لە قەڵاچوالان لە جێگـــــەی پاشاش دابنرێم هەر ئاوایی خۆمانم لا خۆشترە چونکـــــە لێی هاتوومەتە دنیاوە و چاوم پیاهەڵێناوە گوێم تیا کراوەتـــــەوە ،

زمانمی تیا پڕاوه ئارەزووی بەجێ هێشتنیم نەبوو ، هەر چەند یە لەش لێرە ئەڕۆم بەلآم دلم هەر لێرەیە • بە ناچاری ئـــــەبێت سەرپێچی لە ئەمری پاشای بابان نەکەین هەر وەکو ئەو شـــەو و ڕۆژ بۆ بەرزی هۆزو تیرە تێ ئەکۆشێ ئێستایش خـــۆم ئامادە ئەکەم ، بەیانی لە دەشتی پێنجوین و قزلجەوە بەرەو وڵێـــــاوە ڕوو بکەمە قەڵاچوالان وە ئامادەم گیانم بەختکەم لە ڕێگـــەی وڵآتو سەرۆکی وە هیوادارم ئەم چوونەم ببێ بە هۆی ناوێك بۆ ئاوایی سەردۆش و خوێشانو (میر)یش •

عبدالله بەگ ووتی : ئافەرم ڕۆڵەی خۆشەویستم پیـــــاوی ئازا قسەو کردەوەی هەر ئازایانەیە • ئێستجا نەریمان هـــەر بەو خولیایەوە کە لەلای پاشای بابان کردەوەیەکی بەرز بنـــوێنێ شایستەی ئەو بێت بتوانێ (گوڵچین) داوا بکا ئەو شـــەوەی بەسەر بردو ڕۆژی دوایی خۆی پۆشتەو پەرداخ کرد هەر لـــــە پێستی پڵنگو ورچو ئەو دڕندانەی کە ڕاوی کـــــــردبوون بارگەیەکی بچووکی ڕێکخست ، خۆشی سواری ئەســـــپە کوێتەکەی بوو ڕووی کردە مالی عبدالله بەگ کە خوا حافیزی بکات وە ئەگەر دەرفەتیشی هەبێ چاوێکی بـــــە (گوڵچین) بکەوێ •• کاتێ کە هاتە مالی عبدالله بەگ میـــــر بە ڕووی خۆشەوە خۆش هاتنیکردو ووتی ڕۆڵە خۆت ئامادەکردوە ؟

ووتی : بەڵێ ، ئینجا عبدالله بەگ نامەیەکی جوانی بۆ پاشا

نووسی وه به (نەریمان)ی ووت ئەوا تۆ ئەچی بۆ قەلاچـوالان شەوو ڕۆژ هاودەمی پاشا ئەبی ئێمەت لە بیر نەچێت ..

ووتی : میرم ئێوەو ئاوایی سەردۆش مردنیش لـــە بیرمی ناباتەوە .. ئەگەر ڕێگە هەیە خواحافیزی لە ئاغاژنو گولچین خانم ئەکەم .. نەریمان ڕووی کردە ماڵەوە ، دوای ئـــەوەی هەندێ لەگەڵ دایکی گولچین قسەی کرد ئینجـــا چاوی بڕیە چاوەجوانەکانی گولچینو ووتی : خانمە جوانەکەم ئەوا ئەڕۆم هیوام وایە ڕەوشتی باشو قسەی خۆشتان بێنە گوێ لە بابەت منەوە وە من هەر بەو هەوایە ئەژیم کە لەلای ئێوەوە دێت .

گولچین ووتی : ئەڕۆیت خوات لەگەڵ تۆ وەکـــو ئاڵتوون وا بوبتو لە ژێر خۆڵا شارابوبتەوە کاتی دەرکەوتنت هـــاتوە سەردۆش بۆ تۆ سوودی نیە ، تۆ ئەبێ هاوڕێی گـــەورەو پاشاکان بیت ، دڵنیام کە بە ئامانج ئەگەیت وە زوو بـــە زوو یەکتو دوو ئەبینینەوە ، بڕۆ خوات لەگەڵ . ئینجا نەریمان سوار بوو بە نەرمەغار ڕوەو پێنجوینو دەشتی قزلجەو شاخی ولیـاوە ڕووی کردە قەلاچوالان .

نەریمان بەدەم نەرمە غارەوە ئەی ووت :

گیانە وا ئەڕۆم بۆ قەڵاچوالان

ڕوو بە ڕووی ئامانج لای پاشای بابان

گیانم بەختئەکەم لە ڕێی نیشتمان

بە جێی ئەهێنم پێویستی سەرشان

(پەیمانم کردوە لەگەڵ گوڵچین خان)

کاتێ گەیشتە قەڵاچوالان ناوی خـــۆی ووتو بردیان بۆ بارەگای پاشا •• زۆر بە ئەدەبەوە چوو دەستی پاشای ماچکردو ووتی : میرم کۆیلەیەکی نیشتمان و سەرۆکی (کوردســتان)م ، پاشاهەر لە ڕێگەوە چوە دڵیەوە •• فەرمانیدا جێگەیـــــەکی تایبەتی بۆ جیاواز بکەن یەك دوو ڕۆژێ پشوو بدات ئینجـــا ڕاوێکی جوان دابمەزرێنرێ •••

کات بەهارە چیاو دەرو دەشت خەرمانەی گوڵی هــەڵداوە بە هەر لایەکا چاو ئەگێـــڕی وەکو باسکی بەهەشـــــت

رازێنراوەتەوە . ئەو ڕۆژە پاشا فەرمانیدا خێوەت‌و بارەگـــا ئامادەبکرێت و ڕووبکەنە دەورو پشتی دێی (مەلکـەندی) کە ئەوسا دێیەك بوو لە ناوچەی شاری سلیمانیی ئێســتا ... وە جێگەی شاری سلیمانی ئێستا بێشەو چـــەم‌و چڕ بوو وە زۆر ئاودار بوو نزیکی پەنجا تا شەست کانی وەکو فرمێســکی عاشق لەم مەڵبەندە هەڵئەقوڵا پاشا بـــە خۆی‌و دەســتەو دائیرەیەوە ڕووی‌کردە جێ ڕاوگە ، خێوەتی پاشایان لـێ گردی سەیوان هەڵدا (هەربەو بۆنەیەوە کە ئێستا پێی ئـەڵێن گردی سەیوان) ڕاو دامەزرێنرا سوارەو پیادە ، پاشا ڕووی‌کـــــردە نەریمان و ووتی : ڕۆڵە ئێمرۆ تۆسەر ڕاوی ئـەو ڕۆژە ڕاوێکی زۆر خۆش‌کرا زۆر تێچیرو پەلەوەر ڕاوکرا وە بە چنگ هات پاشا زۆر کەیف خۆش بوو ... لە دەمەدەمی ئێوارێدا لـە چڕێکی دەوری جوولەکانی ئێستا (یەکانە)یەك زامار کرابوو وە مـانی گرتبوو ، هەر سەگ‌و وولاخێ ئەچوو بە لایا بە شـــــفرەیەك یەکالای ئەکردەوە ، پاشا لە دامێنەوە بوو بە تەنیا ســـــوارە نەیزانی کە ئەم یەکانەیە مانی گرتوە لەوێوە هات هـــــــــەتا هاواریان لێکردو وریای خۆی بێت ، یەکانە دای لـــە گەدەی ئەسپی پاشا ، پاشا سەرەو ژێربوو وە کەوتە مەترسیەکی گەورەو سامناکەوە ، لەم کاتەدا کە نەریمان چاوی لەم کارەساتە بوو وە لەشکر واقی ووڕمابوو بە تاو هەڵێکوتایە سەر یەکانەکە لەسەر قەڵبۆزی زینەوە خۆی فڕێدایە سەر پشتی بەرازەکە ، بـــــە دەستی چەپی گوێی بادا بە ڕاستی دایە بەر خـــــەنجەر وە

بەرازی بلیسانەوە وە پاشای لە مەترسی ڕزگارکرد بە یەکجار ئەفەرین لە نەریمان کرا لە هەموو لایەکەوە سوارەو پیادە دەوری پاشایان گرت کەوتنە مێچکە (نەریمان)یش وەکو هیچی نەکردبێ لە دوورەوە وەستا ، پاشا کە هاتەوە سەرخۆی ڕووی تێکرد ، ووتی : ڕۆڵەی شیرینم وەرە پێشەوە تۆ ئیمڕۆ گیانی منت لە مەرگ ڕزگارکرد شانازی ئەکەم لە وولاتماکە ڕۆڵەیەکی وەکو تۆی تیایە ، سوپاس بۆ یەزدان کە قارەمانێکی وەکو تۆ لە من نزیك بوەوە • پێم بڵێ ئامانجت چیە ؟ نەریمان ئینجا هاتە پێشەوە ووتی : گەورەم من هیچم نەکردوە کەوا گرنگ بێت ، ئەمە پێویستی سەرشانی هەموو لاوێکی کوردە کە گیانی بەختکات لە ڕێگەی کوردستانو سەرۆکیدا •

هەر لاوێکی کەی کورد وەکو من نزیك بوایە وە بیبینیایە کە گیانێ پاشای مەزنمان کەوتۆتە مەترسیەوە ، ئەو ئیشە بچووکەی من کردم ئەیکردو زیاتریش وە ئامانجیشم گیان بەختکردنە لە ڕێگەی وولاتو نیشتمانو سەرۆکیدا • وەنە هێشتنە کە بێگانە سەرسنگی ڕەنگاوڕەنگی دایکمان کە وولاتەکە پێی پیسی چەپەڵیکاتو سەرشۆڕمان نەکات ••• گیان بۆچیە ؟ کە مرۆڤ دیل بێتو ئازاد نەبێت •

پەیمان بێت هەتا دوا تکەی خوێنم

هیچ پشوو نەدەم تۆڵە بستێنم

ئێمە شانازی بە شایەکی وەکو تۆوە ئەکەین کـــــە گیانی تەرخانکردوە بۆ بەرزی وولات • کاتێ پاشا ئەم قسە جوانانەی بیست لە نەریمان هاتە پێشەوە ناوچەوانی مەردانەی ماچکرد ووتی : خۆزگە کچێکم ئەبوو هەر ئێستا پێشکەشم ئـەکردی وە ئەم کردیت بە کوڕی یەکجاری خۆم •

نەریمان ووتی : قوربان هەموو کوردانو کچانی کوردستان کوڕو کچی تۆن ، ئەگەر پاشا لوتفی لەگەڵ کویلەی خـــۆی هەبێت یەکێ لەو کچانە کەوا دلی منی ڕفاندوە پێم ئەبەخشێ بۆ ئەوەی هەتا ماوم لە خزمەتیدا فیداکاری بکەم •

پاشا ووتی : ئەو کچە کێیە ؟

ووتی : قوربان کچی عبدالله بەگی سەردۆشە •

پاشا ووتی : خۆم ئەچم بۆ خوازبێنی ، ئامادەی کـــوڕە ڕاو بەتاڵە •

ئەو ڕۆژە گەڕانەوە بۆ قەڵاچوالان وە خۆیان ئامـــادەی ڕۆیشتن‌کرد بۆ سەردۆش وە خەبەر درا کەوا پاشای بابان بـە میوانی دێ بۆ ئەوێ .

عبدالله بەگ زۆر پێی خۆش بوو ووتی :

(دار پیر ئەبێت جارێك باز بەسەری‌یەوە ئەنیشێتەوە)

چ بەختیاری‌یەکە خوا ڕووی تێ‌کردووم کە پاشـــا دێتە بە میوانیم .

عبدالله بەگ خۆی ئامادەی میوانداری کرد وە هـــەموو سوارەی ئەبەزی (مەریوان)ی کۆکردەوەو چوون بە پیـــــر پاشاوە ، بە ڕمبازی‌و تەقەکردن هەر لە پێشەوە کرا بە شـــایی ، پاشا کاتێ گەیشتە بەرەوە دڵنەوایەکی زۆری ئەو ناوچـــەیەی کرد وە خەڵاتی‌کردن ، خەرجو باجی کەم‌کردنەوە ئینجـــــا ڕووی‌کردە عبدالله بەگ ووتی : ئەزانی بۆچی هاتووم ؟

ووتی : قوربان هاتنی تۆ هۆی سەربەرزیمانە ...

لەسەر تۆ فەرمانو لەسەر ئێمە سەردانان .

ووتی : عبدالله بەگ نەریمان گیانی منی لە مــەرگ ڕزگار کرد ئەگەر کچێکم هەبوایە پێم ئەبەخشی بــەڵام (گولچین)ی کچت کە هەر کچی خۆمە وە (نەریمان)یش کوڕی خۆمە ئەگەر بەرهەڵستیەك نیە هاتووم بۆ خوازبێنی بۆ کوڕی خۆم کــــە (نەریمان)ە .

پاشا هەموو کارەساتی بۆ گێڕایەوەو عبدالله بــەگ ووتی : قوربان کچی خۆتە بە کێی ئەبەخشی خۆت خاوەنی .

بەم جۆرە ئەم دوو دڵە پاکە بەیەك گەیشتن وە شــــایەکی خۆشیان بۆ کراو بەخۆشی گەڕانەوە بۆ قەڵاچوالان . پایتەختی بابان ..

« تەواو بوو »

شەڕی «بابان»و «ڕۆم»

لە ساڵی (۱۷۷۷)ی زایینیدا لە دەوری پاشایەتی ئیبراهیم پاشادا، نازەنینو بارام هەر یەکە لە تەمەنی ۱۳ ساڵەیا بوون وە هەر لە منداڵیەوە بە یەکەوە لە قوتابخانە ئەیانخوێند.

نازەنین کچێکی جوانو شیرین، بە دەستی گەورەی یەزدان لەو پەڕی جوانیەوە هاتبوە دنیا، قژێکی زەردی ئاڵتونی هەرکاتێ شانەی ئەکردو پەخشان ئەبوو کۆلکە زێڕینەیەک بوو ئەت ووت ئەمە فریشتەیەکە لە بەهەشتی بەرینەوە هاتۆتە سەر زەمین.

چاوێکی گەشو پرشنگدار برژانگێکی پڕو درێژ کە ئەڕژایە سەر ڕوومەتی لاوی ئەپساند.

«پێکات جەرگۆ دڵ بە موژگانی ئاڵ

لە برینم ئەتکێ تک تک خوێنی ئاڵ»

سەرگوزەی هەندێ ئاڵ هەر وەکو سێوە لاسووڕەی سەردەشت ، بالایەکی ڕێکوپێك ، نە قەڵەوو نە گۆشتن هەر لاوێ چاوی پڕ بکەوتایە نیمچە تای دڵداری هەموو ئەندامی دائەگرت وە شا دەماری دڵی دائەلەرزاند وە ئەوینی بە سۆزی ئاگری کڵپەی ئەسەند ، ئەم کچە نازدارە کچی یەکێك لە پاشاکانی بابان بوو .

(بارام)یش کە لاوێکی هەڵکەوتوو پڕکەوتوو بوو چوستو چالاك ، هەر چەند بە تەمەن منداڵ بوو بەڵام باوکی هەر لە منداڵیەوە فێری میل بازیو زۆرانو سوارچاکیو تیرئە ندازی کردبوو ، ئەمیش کوڕی میران بەگی سەر لەشکری پاشای بابان بوو ، هەتا ئەم کاتە نازەنینو بارام بەیەکەوە بوون چ لە قوتابخانە و چ لە ڕێگەوبان یەکڵو دوویان ئەبینی . کە هەندێ گەورە بوون پاشا ڕێگەگری کرد لە هاتنەدەرەوەی نازەنین ، بۆ دوا جار کە یەکڵو دوویان دی لە ژێر دار گوێزەکەی قەڵاچوالانا کە پایتەختی بابانەکان بوو بەم جۆرە دووان :

بارام ووتی : ئێمە لە منداڵیەوە بە یەکەوە ئەژین وەکو براو خوشك بووین بەڵام ئێستا کە پاشا فەرمانی داوە بە جیاوازیمان هەست بە شتێكئەکەم کە لەمەوبەر نەمکردوە ... هەمیشە دڵمخورێتمە ، کە ناوی نازداری تۆ دێتە گوێم دائەلەرزم ، چا نازانم ئەمە کڵپەی دڵداریە یان نا ؟

نازەنین ووتی : منیش هەر وەکو تۆم بەلآم ئێمە دوا رۆژی خۆمان ئەدەینە دەستخوا ... فرمێسك هەر وەکـــو مرواری بەسەر گۆنای بێگەردیا هاتەخوارێو ووتی : بەڵێ بارام گیـــان ئەوە خورپەی دڵداریێیە ، منیش هەر وەکو تۆم .

بارام ووتی : هەر وەکو دڵم خەبەر ئەدا بەم زوانـــــــە کارەساتێکی گرنگ روو ئەدات ، جا نازانم دوارۆژی ئێمەبـــە چیئەگات .

دوو ، سێ ساڵ بەسەر ئەم کارەساتە دا تێپەڕی کـــــرد نازەنین بەندی زۆر لە مالی پاشا (بارام)یش بێئارامو هیـــچ کاتێ وێنەی نازەنین لەبەرچـــــاوی وون نەئەبوو وە هـــەر دوکیشیان هەر ئەو ڕۆژە لە بنداری گوێزەکەدا بـــەڵێنی پاك و خاوێنیاندا بە یەکتر کە تا گیان لە بەدەنیانا بێ یـــــەك دوو فەراموش نەکەن ، یا بۆ یەك بن یا بۆ گڵ .

بارام ڕۆژێکیان لە ڕاو بوو لە شاخی سەرسیر لـــــە پشتی چوارتا بە دووربین سەیری قەڵاچوالانی ئەکرد ، کەلە بەرانێکی کوشتبوو خەریك بوو هەندێ گۆشت ببڕێنێ کـــە روانی وا قەڵاچوالان قەلەبالغە خورپە کەوتە دڵیەوە چونکە کە هـــات بۆ ڕاو باوکی هەندێ نەخۆش بوو بە پەلە گەڕایـــــەوە بینی لەشکرێکی زۆر سوارەو پیادە کۆبۆتەوە ، ڕووی کـــردە مالی

خویان دی باوکی لەسەر جێگە کەوتوە ، کـە بارامی دی ڕوون بوەوە ووتی : کوڕم وەرە پێشەوە ، کـــە بارام نزیك باوکی بوەوە ووتی : ڕۆڵە (٢٠) ساڵە سەر لەشـــکری پاشای بابانم هەتا ئێستا لەشکری دوژمن نەی‌توانیوە پێبێتە سنوورمـــان ئەوا ئێستا ئەڵێن (ڕۆمی) لەشکرێکی گرنگی هێناوەو گەیوەتە نزیك (دەربەندی بازیان) خۆ ئەبینی ئەوا من پیرو نـەخۆش ، بێدەسەڵات لەسەر جێگە کەوتووم وە لە بنەماڵەی ئێمە هـەر تۆمان هەیت کە هۆی هیوابی خۆتو شیرت هەر ئێستا بەنـــد مەبە بڕۆ بۆ لای پاشا چونکە بەیانی پاشا لام بوو زۆر بـــــە داخەوە بوو کەوا من ئەسیری سەر جێگام وە ئەی‌ووت : ئەگەر تۆ ئێستا گوڕی جارانت ببوایەو سەرکردەی لەشکر بوبتایـــە دڵنیابووم کە بەسەر دوژمنا زاڵ ئەبوین بەڵام (میران بەڵێ)یەکی کە لە کوێ بێنم خوا هاوار ... ئەمە قسەی پاشـــــا بوو ، مەوەستە بڕۆ بۆ لای پاشا بڵێ کوانووی ئێمە کـوێر نەبۆتەوە باوکم نەخۆشو پیرە ، من لاوو بەگوڕم هەتا دواتکەی خوێنـم لە ڕێی ووڵاتو نیشتمانا بەختەکەم منیش کوڕی ئـــــەو شێرەم .

بارام هەناسەیەکی هەڵکێشاو ووتی : بابەگیان فەرمانـــت لەسەر سەرم ڕۆیشت ، ڕووی‌کردە کۆشـــکی پاشا .. دوای ئەوەی بەرگی جەنگی پۆشی زرێو کـــڵاو زرێ ، شیرو ڕم‌و قەڵغان ، لە ڕێگە هەرکەسێ چاوی پێئەکەوت ئەی‌ووت ئەمـە

ئەبێ ئەوەی میران بەگ بێ ٠

بارام چوو بۆ لای پاشا بە ئەدەبەوە سڵاوێکی کرد ؛ پاشا کە چاوی پێکەوت زۆر دڵی ڕووڕن بوەوە ووتی : ما شا اللە ئەینم شوێنی میران بەگ ڕوونەو خاڵی نیە بە پشتیوانی یەزدان لەم شەڕەدا سەرئەکەوین ٠ جا ووتی : کوڕم ڕەنگە بیستبێت کە دوژمن هێرشی‌هێناوە بۆ سنوور ئەوا لە هەموو لایەکەوە لەشکرمان کۆ کردۆتەوە لە بیری ئەوەدا بووم کە سەر لەشکرمان میران‌بەگ نەخۆشە وە بێ سەرلەشکر ماوینەتەوە یەکێ هەڵبژێرم لە شوێنی ٠ ئێستایش هەرچەندە ئەیتە هۆی دڵگیری گەلێ لە سەرکردەکانی سوپا بەڵام بڕۆ لە شوێنی باوکت سەرلەشکرێتی لەشکر بگرە دەستببینم چ کوڕێکی ؛ ئەگەر بە ڕاستی وەکو باوکت دلێری‌و نەبەزی‌و ئازایەتی‌و مەردایەتیت نواند ئەوا جێگە جێگای خۆتە ، خۆ ئەگەر خوا نەخواستە بە پێچەوانەی ئەمانە بوو ناچارم ئەبێ سەر لەشکرێ‌لە شوێنی باوکت دانێم ٠ بارام کە ئەمەی لە پاشا بیست وەکو گوڵ گەشایەوە ، وە گەرایەوە کارەساتی بۆ باوکی گێڕایەوە ، باوکیشی ووتی : ڕۆڵە گیان ، گیان بەختکردن لە ڕێی ووڵاتا ئەوپەڕی بەرزی‌و شەرەفە هیوامە ئەم ئەرکە گرانە زۆر بە باشی بەڕێوە بەری ئینجا بارام ووتی :

بابە ئەو گیانەی وا لە بەدەنم
مەرجە بەختی‌کەم لە ڕێی وەتەنم

ئینجا میراو بەگ ڕووزبوەوە ووتی : بە ڕاستی گوڕی منی .. بارام هەر لەو ئاواتەیا بوو کە پێش ئەوەی بڕوا بۆ ئەم شەڕە چاوێکی بە نازەنین بکەوێ نەگەڕێتەوەو دیار ئاخر بین .

ڕۆژێ کە لەشکر بڕیاری ڕۆیشتنیدا پاشا (نازەنین)ی بانگ کرد ووتی : ڕۆلە ئێمە ئەڕۆین بۆ شەڕێکی بێ سامان تۆیش‌کە برازاو خۆشەویستو لە خوێنی منی وە ئێستا ئێمە ئەڕۆین بۆ شەڕ ڕەنگە زۆرمان نەگەڕێینەوە ، خۆت ئەزانی (میران بەگ)ی سەرلەشکرمان نەخۆشە بڕیارماندا (بارام)ی کوڕی لە جێگەی دابنێین ، ئێوەش هاوڕێی منداڵی‌و قوتابخانەی ئەوون تکات لێئەکەم ئەم نیشانانە کە هی سەر لەشکرێتی‌یە بە دەستی خۆت بیکە بە بەرۆکیا . نازەنین زۆری پێخۆش بوو ووتی : بابە بە چاوان .

لەکاتێکا لەشکر ویستی لە قەڵاچوالان دەرچێ بارام هەر لەو ئاواتەدا بوو کە چاوی بە نازەنین بکەوێ ڕووی‌کرد بۆ کۆشکی پاشا ڕوانی لەشکر لەبەردەمی ماڵی پاشا ڕیزبوەوە (بارام)یان بانگ‌کرد دی کەوا نازەنین لەسەر کورسی‌یەک دانیشتوە وە هەرچی نیشانەیەکی سەرکردەیی لەشکر هەیە لەسەر سینی‌یەکی زیوین لەبەر دەستی‌یایە ، (بارام)یان هێنایە پێش‌وە یەکەیەکە بە دەستی خۆی کردی بە بەرۆکی‌یا . بارام هەر

وەختە بوو لە خۆشیدا باڵبگرێ ، کاتێ نیشانەکانی ئەکرد بـە بەرۆکیدا بە چپە ووتیان : « هەر لەسەر بەڵێنی خۆمانین » •

لەشکر کەوتە رێبەرەو بازیان کاتێ لەشـکری (کورد)و (رۆمی) بەرەنگاری یەکو دوو بوون شەڕێکی گرنگ رووی‌دا وە لە هەر دوولا کوشتارێکی زۆر بوو ، بەڵام لە لەشکری بابان زۆرتر چونکە (رۆمی) یەکان توپەکانیان لەسەر کـەلی بازیان ئەمبەرو ئەوبەر دابەستبوو ، لەشکری بابانیـان شپرزەکردبوو لەوانە بوون بشکێن بارام بیری کردەوە ئەگەر ئەم توپانـە نەگرێ کارخراپە ئینجا هات دوو دەستە لاوی هەڵکـەوتوو قارەمانی هەڵبژارد هەر یەکە بۆ لایەکی شاخەکە ، وە لە نیـوەی شەودا ئەم قارەمانانە دزەیانکرد وە هێرشیان برد لە یەک کاتدا ، هەر دوو دەستە توپەکەیان داگیرکرد • بۆ بەیانی ئەو ڕۆژە کە لەشکری پاشای بابان نیازی کشانەوەی هەبوو ڕوانیان توپ بێ دەنگە وە ئالای بابان لەسەر هەردوو لوتکەی شاخی دەربەندی بازیان هەڵکراوە • ئینجا بارام گەڕایەوە بۆ لای پاشا وە ئـەم خەبەرە خۆشەی دایە ، پاشا ناوچەوانی ماچکرد ووتی : بـە ڕاستی کوڕی میران بەگی • ئینجا کەوتنە سەر لەشـکری شکستەی رۆمی • گەلێ چەکو زەخیرەو دیلیان لێگرتن ، کاتێ گەڕانەوە نەخۆشی میرانبـەگ گران بوو بوو ، ئەوەندی پێنەچوو کۆچی دوایی کرد • وە بارام بە یەکجاری لە جێگـەی باوکی دانرا وە ناو نرا •• « قارەمانی بەردە قارەمان » •• ئـەو

بردە قارەمانەی کە لە دەربەندا (شێخ مەحمودی نـــەمری لۆێرا دیل کرا) •

ئینجا دوای ئەم کارەساتانە پاشاو بارام ڕۆژێك هـــاتن بۆ ڕاو وە پاشا خێوەتەکەی لە گردی سەیوان هەڵداو بڕیاریان دا کە پایتەخت لە قەڵاچوالانەوە بگوێزنەوە بۆ سلەیمانی وە شایی (نازەنین)و (بارام) لە سلیمانی بگێڕرێ •

بەم جۆرە ئەم دوو دڵەپاکۆ خاوێنە بەیەك گەیشتن •

شەڕی «بابان» و «ڕۆم»

لە ساڵی (١٧٧٧)ی زایینیدا لە دەوری پاشایەتی ئیبراهیم پاشادا، نازەنین و یارە هەر یەکە لە تەمەنی ١٣ ساڵەیا بوون وە هەر لە منداڵی یەوە بە یەکەوە لە قوتابخانە ئەیانخوێند.

نازەنین کچێکی جوان و شیرین، بە دەستی گەورەی یەزدان لەو یەری جوانی یەوە هاتبوە دنیا. فرێکی زەردی ئالتونی هەر کاتێ شانەی لەکردو یەخشان ئەبوو کۆڵکە زێڕینەیەك بوو ئەت ووت ئەمە فرێشتەیەکە لە بەهەشتی بەرینەوە هاتۆتە سەر زەمین.

جاوێکی گەش و پرشنگدار ڕوانگێکی پڕو درێژ کە ئەیزانە سەر ڕوومەتی لاوی ئەپساند.

«پێکات حەرگ و دڵ بە موژگانی ئاڵ

لە بڕینم ئەتکێ تك تك خوێنی ئاڵ»